

URVALSPROV E 2025

ORDLISTA

ORD	FÖRKLARING
a priori	resonemang eller kunskap som inte bygger på empiriska observationer utan på teoretiska slutledningar
B (regressionskoefficient)	Regressionskoefficienten B används i regressionsanalys för att beskriva sambandet mellan den beroende och den oberoende variabeln. Negativa värden innebär att sambandet är negativt, positiva värden att sambandet är positivt, och 0 eller ett värde tillräckligt nära noll innebär att det inte finns något samband.
Blooms taxonomi	Blooms taxonomi är en hierarkisk framställning av nivåerna av människans kunskapsmässiga prestationer. Den kan också användas i formuleringen av mål för undervisningen.
CFI	Comparative Fit Index uttrycker inom intervallet 0–1 hur väl en modell lämpar sig för datamaterialet. Ju mer CFI närmar sig 1, desto bättre lämpad är modellen.
χ^2 (Chitvå-test)	Chitvå-testet är ett test som kan användas bland annat för att analysera skillnader mellan grupper. Höga värden tyder på att skillnaderna inte beror på slumpen, men det krävs också tolkning av det motsvarande p-värdet (se p-värde).
Cronbachs alfa	Cronbachs alfa är ett mått på den interna konsistensen hos en sammanslagen variabel, det vill säga hos en summavariabel, som kan tolkas som en reliabilitetskoefficient. Cronbachs alfa varierar mellan 0 och 1; ju närmare värdet är 1, desto mindre slumpmässiga fel innehåller den variabel som studeras.
empirisk	grundar sig på observationer av verkligheten
epistemisk	hänför sig till kunskap och vetande
epistemologi	kunskapsteori, eller läran om kunskap; inriktning inom filosofin som granskar frågeställningar i anslutning till kunskap och vetande
fragmenterad	splittrad
humboldtsk	Det humboldtska universitetet står för en uppfattning om hurdant ett universitet bör vara. Enligt den bör universitetets verksamhet bygga på principer som forskningens och undervisningens enhet och frihet.
indoktrinering	att få en person att omfatta en åskådning, ideologi eller lära utan att samtidigt lära hen att granska dessa på ett kritiskt sätt ur olika perspektiv
Induktiv	I induktiv forskning är avsikten att beskriva och strukturera datamaterialet med begrepp som kommer fram i själva materialet och inte på förhand hämtas ur teorier.
kartografi	kartläggning, att teckna en karta över ett fysiskt område, eller i överförd bemärkelse att kartlägga idéer
kognitiv	hänför sig till kunskap och vetande

konfirmatorisk faktoranalys	Konfirmatorisk faktoranalys är en uppsättning statistiska analysmetoder med vilka man i förväg kan skapa en modell för hur empiriskt uppmätta variabler kan förklaras av latent eller underliggande allmänna faktorer, och testa modellens lämplighet för datamaterialet.
kontinuum	Kontinuitet som beskriver innehållet, förloppet eller utvecklingen i ett händelseförlopp eller en process.
korrelat	den ena av två saker, exempelvis variabler, som har ett samband med varandra
kovariat	Kovariat är en variabel som, utöver de egentliga förklarande variablerna, används i statistisk analys för att förklara någon variabel. Kovariat används ofta för att kontrollera effekten av någon variabel.
Kuhns paradig	Enligt vetenskapsfilosofen Thomas Kuhn är ett paradig en allmän och ofta delvis outtalad referensram som styr forskningen i ett vetenskapligt kollektiv och avgränsar forskningsaktiviteterna.
kunskapsteoretisk fallibilism	synsätt att möjligheten till misstag alltid är närvarande i vetenskapliga och andra mänskliga kunskapsprocesser
kvalitativ forskning	Forskning som studerar mänsklig verksamhet och dess resultat utan variabeltänkande och kvantitativa datamaterial. I stället används i regel textmaterial och kvalitativ analys av detta material.
kvantitativ forskning	forskning som studerar mänsklig verksamhet och dess resultat med hjälp av variabler och statistisk analys
multinomial logistisk regression	Multinomial logistisk regression är en uppsättning statistiska metoder för analys av hur flera variabler kan förklara en variabel. I den multinomiala versionen av logistisk regression kan den beroende variabeln få fler än bara två värden.
neuroticism	tendens att se omvärlden med dess människorelationer som hotfulla och att uppleva negativa känslotillstånd
operationalisering	att åskådliggöra ett begrepp som i sig är omöjligt eller svårt att uppfatta
OR (odds ratio, oddskvot)	Oddskvoten (odds ratio, OR) anger förhållandet eller avståndet mellan två kvoter (odds, $v(p)$). Om exempelvis 10 % av pojkarna hoppar av yrkesskolan, beräknas kvoten för pojkar enligt formeln $v(p) = p/(1 - p)$, så att för pojkar gäller $v(p_1) = 0,1 / (1 - 0,1) = 0,111$. Om motsvarande andel bland flickor är 5 %, är kvoten för dem $v(p_2) = 0,05 / (1 - 0,05) = 0,053$. Utifrån dessa kan man härleda oddskvoten med formeln $OR = v(p_1) / v(p_2) = [p_1 / (1 - p_1)] / [p_2 / (1 - p_2)]$, varigenom $OR = 0,111 / 0,053 = 0,209$. Kvoten för 10 % är med andra ord 2,09-faldig jämfört med kvoten för 5 %. Förenklat uttrycker OR sambandet mellan den oberoende och den beroende variabeln i en logistisk regressionsanalys.
orsakssamband (kausalitet)	samband mellan två eller flera fenomen eller variabler, där ett eller fler fenomen eller en eller fler variabler ger upphov till ett eller fler fenomen eller inverkar på de andra variabelernas värden
paradigm	se Kuhns paradig

<i>p</i> , p-värde	P-värdet är ett mått på sannolikheten för att materialet är hämtat ur en population där nollhypotesen är sann. P-värdet används oftast i analyser av empiriska data för att fastställa om samband eller skillnader är sanna. Ett vanligt kriterium är om p-värdet är mindre än 0,05. Då anses sambandet eller skillnaden vara statistiskt signifikant.
psykopatologi	I artikeln av Tuominen m.fl. avses med psykopatologi olika slags problem med den mentala hälsan.
RMSEA	RMSEA är ett mått för modellanpassning vid modellering med linjära strukturekvationer. Ju mer RMSEA närmar sig noll, desto bättre anpassning har modellen till data.
SMRM	SMRM är ett mått för modellanpassning vid modellering med linjära strukturekvationer. Ju mer SMRM närmar sig noll, desto bättre anpassning har modellen till data.
sofist	en person som ofta medvetet lägger fram intellektuellt övertygande men innehållsmässigt vilseledande argument
strukturell validitet	mätinstrumentets förmåga att generera data som motsvarar den teoretiska strukturen
temperament	personlighetens mycket orubbliga och genetiska bas